

Bortförda barn
2024-04-18

”Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag, ofta i en familj och släktrelation, som bl.a. innebär att individens intresse och handlingar anses vara underordnat familjens intresse och att **individens sexualitet** och intima relationer är hela familjens angelägenhet som kan påverka familjens anseende.

Hedersnormerna grundar sig i en föreställning om heder som inte delas av övriga samhället och som strider mot principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

Till hedersnormerna hör bl.a. uppfattningen att familjens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal.”

Regeringens proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, s. 24–25.

”De heteronormativa föreställningarna innebär att hbtq-personers sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck betraktas som ett hot mot familjens heder.

Hbtq-personer kan utsättas för samma typ av hedersrelaterat våld och förtryck som andra unga men specifikt förekommer även s.k. omvändelseförsök.”

”Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är en annan sårbar målgrupp eftersom dessa ofta står i en särskilt tydlig beroendeställning till gärningsmannen eller gärningsmännen och har andra referensramar.

Vidare är förtryck mot personer inom denna kategori särskilt svårupptäckt eftersom förtrycket kan ta sig andra uttryck än det förtryck som utövas i förhållande till personer som inte har en intellektuell funktionsnedsättning.”

Regeringens proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, s. 24–25.

Yasin låstes in på uppfostringsanstalt: "Skulle sluta vara homosexuell"

UPPDATERAD 8 NOVEMBER 2023 PUBLICERAD 8 NOVEMBER 2023

UPPDRAG GRANSKNING - Yasin trodde att han skulle på semester till sin pappa i Somalia. Men istället blev han inlåst på en uppfostringsanstalt. Han skulle omvändas:

– Jag skulle sluta vara homosexuell, berättar Yasin i Uppdrag granskning.

När högstadiet närmar sig slutet för Yasin reser han till Somalia med sin vårdnadshavare för att hälsa på sin pappa. Han säger till kompisarna att han är tillbaka om två veckor – men det ska dröja ett år innan han är hemma i Sverige igen. Se Yasin berätta om tiden på uppfostringsanstalten i klippet ovan

[Se programmet: "Uppdrag granskning: Uppfostringsresan"](#)

I Somalia betar sig Yasins pappa aggressivt och tycker att sonen är för feminin. Yasin, som egentligen heter något annat, får veta att han ska vara kvar i landet och blir inlåst på en uppfostringsanstalt för att omvändas.

Misshandlad med piska

I Uppdrag granskning berättar Yasin om tiden på anstalten. Han blev misshandlad med piska och tvingades be flera timmar om dagen. Hoshi Kafashi, grundare av organisationen Shanazi hjälpar, har träffat flera pojkar som vittnar om våldet på uppfostringsanstalter.

– De har blivit brända och märkta på olika sätt. De har blivit slagna och inlåsta i mörker i flera dagar, utan mat och vatten, säger Hoshi Kafashi.

Till slut fick Yasin hjälp av en släkting att ta sig hem till Sverige.

Skyddad identitet

– Det är tydligt att vårdnadshavaren brustit i omsorgen på ett sätt som är väldigt allvarligt och påtagligt och som riskerar att skada honom både på kort och lång sikt, säger socialsekreteraren Morgan Thomsen som mötte Yasin på flygplatsen när han återvände.

Polisanmälan mot Yasins vårdnadshavare lades ned med hänvisning till att brottet begåtts utomlands. I dag lever Yasin med skyddad identitet och har hopp om framtiden.

– Jag har fortfarande en chans och att det kan bli bättre, säger han i Uppdrag granskningens "Uppfostringsresan".

Regeringen föreslår utvidgat reseförbud för barn och unga

Regeringen bedömer att ett utreseförbud exempelvis kan användas när det förekommer en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands i syfte att barnet ska bli föremål för hedersrelaterat våld och förtryck, uppfostringsresor, omvändelseförsök eller undanhållande från sociala myndigheter.

Regeringen har därför beslutat om en lagrådsremiss där ett utvidgat reseförbud föreslås.

Utreseförbud föreslås nu kunna beslutas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige och barnets hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen på grund av omständigheter som kan föranleda vård enligt LVU.

Det kan röra sig om fysisk eller psykisk misshandel, hedersrelaterat våld och förtryck, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i boendemiljön.

Det kan också handla om den unges missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat socialt nedbrytande beteende.

Regeringen föreslår också att en lämplig aktör bör få i uppdrag att ta fram och sprida ett kunskapsmaterial om regelverket om utreseförbud.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juni 2024.

Oskuldskravet består av två dimensioner; den "fysiska oskulden" och den "sociala oskulden"

Fysisk oskuldsnorm

- "Mödomshinnan"
- Blod på bröllopsnatten
- Könstympling

Social oskuldsnorm

- Tid och rum sexualiseras
- Upplevelser och aktiviteter sexualiseras
- Könnssegregerade principer

Systrar som fikade med kompisar på stan

Saknade barn

Jämställdhetsmyndighetens definitioner och avgränsningar

Olika begrepp kan användas för att beskriva den utsatthet som är föremål för denna rapport 2022:25

I uppdraget ingår inte att kartlägga omfattningen av utsattheten i Sverige. Att de utsatta ska ha koppling till Sverige betyder att de har uppehållstillstånd i Sverige eller svenskt medborgarskap.

- Tvångs-/barnäktenskap.
- Uppfostringsresa.
- Omvändelseförsök (hbtqi).
- Könstympning.
- Familjen vill återupprätta släktens heder genom bortförandet.
- Kulturell skolning för att förhindra "försvenskning". När en ung person i en hederskontext vill göra samma saker som de flesta jämnåriga och att det uppstår problem i förhållande till familjen, som ser det som ett normbrott
- Ivägskickad på grund av deltagande i destruktiv social miljö, drogproblem eller kriminalitet, såsom medverkan i kriminella gäng.
- Religiös inskolning på exempelvis koranskola.
- Deltagande i extremistmiljö mot sin vilja.
- Utnyttjande inom prostitution eller utsättas för människohandel.
- Bortförande i samband med vårdnadstvist.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hur arbetar ni förebyggande så att inget barn/ung vuxen förs ut ur Sverige?

Finns rutiner/ riktlinjer?

Om ett barn/ ung vuxen förs ut ur Sverige hur kartlägger era kommuner saknade barn?

Vid vilka tillfällen kartlägger ni?

Vilka insatser sätts in?

Vilka anmäler ni till?

Vilka samverkar ni med?

Hur följer ni upp?

Vilka insatser sätts in när barnet/ unga vuxna kommer hem?

FN:s barnkonvention slår fast att alla barn har rätt att känna till och kunna tillvarata sina fri- och rättigheter.

Artikel 2, 3, 6, 12 (de fyra huvudprinciperna)

Alla barn har **samma rättigheter och lika värde**, **Barnets bästa ska alltid komma i första rummet**, Varje barn har **rätt att överleva och att utvecklas**, Varje barn har rätt att **uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet**. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 13 och 14 Slår fast barnets **rätt till yttrandefrihet, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet**.

Artikel 19 Lyfter fram att barn ska **skyddas mot alla former av fysiskt eller psykisk våld**, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, vilket även innefattar sexuella övergrepp.

Artikel 24 Varje barn har rätt till bra hälsa och rätt till sjukvård. **Traditionella sedvänjor** som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas

Artikel 28 och 29 Anger barns **rätt till utbildning**. En utbildning som ska syfta till att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna, tolerans, **jämlikhet mellan könen** och vänskap mellan alla folk.

Artikel 31 Anger barnets **rätt till vila och fritid, till lek och rekreation** anpassad till barnets ålder samt rätt att delta fritt i det kulturella och konstnärliga livet.

Främjande, förebyggande och åtgärdande arbete

Främjande och förebyggande arbete med syfte att motverka hedersrelaterat våld och förtryck utgörs av undervisning och information till barn/elever om hedersrelaterat våld och förtryck samt deras rättigheter.

Vårdnadshavare informeras vid skolstart och när en ny elev börjar under läsåret, om huvudmannens och vårdnadshavares gemensamma ansvar för att eleven får sin rätt till utbildning tillgodosedd och vikten av att skolplikten fullgörs enligt skollagen.

Det **främjande och förebyggande arbetet utgörs också av kompetensutveckling** för att öka personalens kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolans rutin för åtgärder vid oro och misstanke om att ett barn löper risk eller **har förts ut ur landet mot sin vilja ska vara känd av alla.**

Hur kan vi arbeta förebyggande och åtgärdande?

Signalvärde

- Information om skolplikten på föräldramöten, vad gör de vid oro.
- Barnkonventionen
- Information om orosanmälan, LVU, **utreseförbudslagstiftning** samt att ni agerar när barn förs utomlands eller inom landet
- Informera barn om hur de kan få hjälp om de har en oro för att bli bortförda inom landet eller till annat land (grundskola, gymnasium, anpassad skola)
- Informera vuxna på (SFI, samhällsorientering, annan verksamhet, kampanjer)
- Inom hälso och sjukvård (habilitering; BVC samt annan verksamhet)
- Socialtjänst, ekonomiskt bistånd, FK, polis, ek. bistånd, migrationsverket andra myndigheter
- God man

SVT kartlägger – minst 900 barn har förts ut ur Sverige på fem år

UPPDATERAD 19 MARS 2023 PUBLICERAD 13 FEBRUARI 2023

Minst 916 barn har förts ut ur Sverige under fem år. Det visar SVT:s kartläggning av barnbortföranden. Majoriteten av barnbortföranden sker i en hederspräglad kontext, men allt fler även i samband med en vårdnadstvist.

– Med största sannolikhet är siffran ännu högre, säger advokat la Sveger som i 20 år har representerat drabbade föräldrar och barn.

I Sverige förs idag ingen nationell statistik på hur många barn som blir bortförda eller tvångsmässigt kvarhållna utomlands. SVT har dock kunnat kartlägga de bortföranden som har resulterat i ett aktivt ärende hos Utrikesdepartementet.

Sedan 2018, då UD börjat ta fram sådan statistik, har man noterat att minst 1151 personer blev bortförda eller olovligt kvarhållna i ett annat land. Av dessa är 235 myndiga – ofta unga vuxna – och 916 är barn.

Färre än en tredjedel av alla personer som förs bort återvänder.

Närstående vågar inte anmäla

Mörkertalet kring antal barnbortföranden i Sverige är högt vilket gör det svårt att uppskatta omfattningen av problemet.

Advokat la Sveggers erfarenhet är att många drabbade föräldrar eller närstående till bortförda barn inte vågar anmäla eftersom de inte litar på att myndigheterna kommer kunna hjälpa.

– Det gäller framför allt i de bortföranden som sker till länder som inte är anslutna till Haagkonventionen – så kallade icke konventionsländer. Där är hjälpen man kan få från UD mycket begränsad, menar la Sveger.

SVT:s kartläggning visar att de flesta barnbortföranden, närmare 60 procent, sker just till icke konventionsländer.

Ungefär 48 procent av alla barn som blev bortförda i en hederspräglad kontext under 2021 och 2022 fördes till Irak och Somalia, där Haagkonventionen inte gäller. Även Kenya och Syrien står högt upp på denna lista.

Från en kvalitativ analys av ärendena gör Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck följande sammanfattning:

Den gemensamma nämnaren är den övervägande del av bortförda personer har varit aktuella för insatser, framför allt placeringar innan bortförandet. Deras utsatthet har varit känd och väldokumenterad.

De utsatta har kunnat beskriva och sätta ord på sin situation. Dock räcker det med ett tillbakatagande av sin berättelse för att de ska flyttas hem igen.

Det fästs stor vikt vid föräldrars samtycke till öppenvårdsinsatser i samband med att barn flyttas hem igen. Detta trots att föräldrarna inte bekräftar barnets berättelse.

De noterar också att i många fall sker bortförandet mycket hastigt, och inte alltid i anslutning till semester.

De har inte kunnat utläsa någonting utmärkande gemensamt drag för respektive tillvägagångssätt.

I de flesta fall där det finns bakgrundsinformation har ärendena varit kända sedan tidigare på socialtjänsten eller på skolan.

Av de som har varit kända sedan tidigare rör det sig om en känd utsatthet för olika former av våld, samt oro för bortförande.

I många fall handlar den tidigare kännedomen även om syskon som tidigare har förts bort, där inga åtgärder har vidtagits för att skydda hemmavarande barn.

Det förekommer också att det innan bortförandet fanns kännedom om att andra släktingar har förts bort.

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck konstaterar också att händelseförloppet kan gå fort, från exempelvis en anmälan till socialtjänst till att en eller flera barn (eller hela familjer) är borta.

Jämställdhetsmyndighetens slutsatser och rekommendationer

- Det saknas kontinuerlig kartläggning av hur omfattande förekomsten av bortföranden är. Det är viktig kunskap som påverkar samhällets beredskap att förebygga och förhindra bortföranden samt erbjuda tillräckligt stöd till de som utsätts.
- Fler bortföranden skulle kunna förhindras om myndigheterna ingrep tidigare och agerade mer skyndsamt.
- En gemensam nämnare för många ärenden i underlaget är att det funnits tidigare kännedom hos en eller flera myndigheter om den utsatta individen. Det förebyggande arbetet behöver utvecklas, så att yrkesverksamma i större utsträckning ska kunna förhindra eller i ett tidigare skede upptäcka och agera utifrån utsatthet.
- En viktig del är dessutom att barn och unga får kännedom om sina rättigheter och möjligheter till stöd från samhället.
- Många myndigheter saknar, väl implementerade, rutiner och riktlinjer kring hur de ska hantera ärenden rörande bortföranden.
- Myndigheter och yrkesverksamma saknar i stor utsträckning en fördjupad förståelse för målgruppens utsatthet i förhållande till deras förövare (föräldrar och andra familjemedlemmar). Det får konsekvenser för deras bedömningar av bland annat den utsattas hot- och risknivå samt behov av skydd och andra insatser.
- Kompetensen kring genomförande av hot- och riskbedömningar behöver förbättras, framför allt hos socialtjänst.

Jämställdhetsmyndighetens slutsatser och rekommendationer

- De insatser som beviljas får inte önskvärd effekt för utsatta som riskerar att föras bort och kan även sakna evidens när det gäller den aktuella målgruppen. Det gäller exempelvis familjebehandling i hedersrelaterade ärenden.
- Lagstiftningen avseende utreseförbud tillämpas inte i tillräcklig utsträckning.
- Det finns stora brister i stödet till bortförda om/när de återvänder till Sverige, inte minst när det gäller långsiktigt stöd.
- Uppföljningen under pågående insats och efter avslutad insats brister.
- **Varje kommun i Sverige bör föra egen statistik över bortförda/saknade elever.**
- Utöka och systematisera skolans information till både elever och personal inom skola kring bortföranden, utsatthet kopplat till detta samt vilket stöd man kan få och inte få under (en ofrivillig) utlandsvistelse. Med fördel knyts detta an till de nya läroplanerna och arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.
- Såväl familjearbete som umgänge vid placering utanför det egna hemmet i hedersrelaterade ärenden behöver problematiseras.

Kampanjer saknade/ bortförda barn Eskilstuna kommun

Är du orolig för någon inför lovet?

För barn och unga som lever med risken att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck kan skolan vara en plats där de kan vara sig själva, och skolloven kan då innebära att risken att bli utsatt ökar. Det kan handla om att mot sin vilja bli bortförd från Sverige för att bli bortgift, könsstympad eller i uppfostringssyfte.

Är du orolig för någon och vill ha råd och vägledning kan du kontakta Eskilstuna kommuns samordnare mot hedersrelaterat våld och förtryck på 072-997 36 12. Om samordnaren inte är tillgänglig kan du ringa Nationella kompetenssteamets stödtelefon på 010-223 57 60.

För yrkespersoner med anmälningsplikt

Kom ihåg skyldigheten att vid misstanke eller kännedom om att ett barn får illa genast göra en anmälan till socialtjänsten. Kontakta socialförvalkningens mottagningsfunktioner genom att ringa Eskilstuna Direkt på 016-710 10 00.

Viktiga telefonnummer

Kom ihåg att slå +46 eller 0046 och ta bort första nollan i riktnumret när du ringer till Sverige från utlandet.

- Polisen i Sverige 114 14
- Socialtjänsten via Eskilstuna Direkt 016-710 10 00
- Socialjouren via 112 – be att få prata med socialjouren
- Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
- Se till att ha telefonnumret eller epost-adressen till en viktig vuxen person som du litar på.
- Ta alltid reda på telefonnummer och adress till den svenska ambassaden eller konsulatet i det land du ska åka till.

Är du orolig inför en utlandsresa?

Finns det planer på att gifta bort dig? Är du rädd att inte få komma tillbaka till Sverige?

En sak ska du veta

Ingen får tvinga dig till saker som du inte vill, som till exempel att gifta dig mot din vilja. Barn och ungdomars rättigheter skyddas genom lagar i Sverige.

Du är inte ensam, be om hjälp

Det är viktigt att du pratar med någon du litar på.

Det kan vara en lärare, kurator eller någon annan vuxen på din skola. Be dem hjälpa dig komma i kontakt med myndigheter eller organisationer som kan skydda dig och ge dig stöd.

Tänk på detta om du reser utomlands och oroar dig för att bli bortgift

- Ta kontakt med elevhälsan eller prata med en annan vuxen som du litar på
- Ta med en kopia av ditt pass på resan och förvara det på ett säkert ställe

Eskilstuna kommun

Höj din uppmärksamhet!

Det finns barn och ungdomar i Eskilstuna som riskerar att fara illa av hedersrelaterat våld och förtryck. Vi måste alltid hjälpas åt att förhindra detta, och särskilt i tider av isolering i hemmen och inför skollov. Du bidrar genom att vara extra uppmärksam på barn och unga som visar tecken på utsatthet.

Isolering i hemmen på grund av Covid-19

Den situation som råder i samhället idag tvingar många att stanna hemma med anledning av Covid-19. Detta ökar risken för utsatthet. Att isoleras i hemmet, utan möjlighet att gå till skolan, träffa vänner eller delta i fritidsaktiviteter kan innebära en extra utsatthet för de barn och unga som lever med hedersrelaterat våld och förtryck.

Höj din uppmärksamhet inför sommarlovet

Sommarloven ska vara ett välkommet avbrott i vardagen. Så är det tyvärr inte för alla. För de barn och unga som lever i en hederskontext kan skolan vara en fristad och en plats där de kan vara sig själva. I skolan finns också möjlighet till kontakt med andra vuxna än föräldrar och släktingar. För barn och unga som lever med risk att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck kan skolloven innebära en period då risken att bli utsatt ökar. Det finns risker att bli bortförd från Sverige mot sin vilja för att bli bortgift, könsstympad eller i uppfostringssyfte. För andra barn och unga innebär skollovet isolering på hemmaplan, utan möjlighet att träffa kompisar eller delta i lovaktiviteter.

Kom ihåg skyldigheten att vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa genast göra en anmälan till socialtjänsten. (Socialtjänstlagen 14 kap. 1 §) Om du vill göra en anmälan kontakta socialförvalkningens mottagningsfunktioner genom att ringa Eskilstuna Direkt på 016-710 10 00. Du har även möjlighet att anmäla oro för personer över 18 år.

För råd och vägledning kan du ringa Eskilstuna kommuns samordnare mot hedersrelaterat våld och förtryck 072-997 36 12. Om samordnaren inte är tillgänglig kan du ringa det Nationella kompetenssteamets stödtelefon på tel. 010-223 57 60.

Är situationen akut ring istället 112.

Mer information om hedersrelaterat våld och förtryck finns på www.hedersfortryck.se som drivs av Länsstyrelsen Östergötland på uppdrag av regeringen.

Eskilstuna kommuns verksamheter för stöd vid våld i nära relation finns samlade på www.eskilstuna.se/vald

Ungdomar berättar inte alltid själva att de kommer att resa till hemlandet men det är vanligt att de ändå känner en stor oro inför en resa. Därav kan nedanstående råd vara otroligt viktiga att ge ungdomarna inför skolavslutningen och de kommande loven. Dessa råd kan göra skillnad på om en utsatt ungdom kan komma tillbaka till Sverige igen eller inte. Skriv gärna ut nästa sida och häng upp på anslagstavlor eller toaletter.

Råd till dig som oroar dig för risken att bli bortgift i samband med utlandsresa

- Ta kontakt med elevhälsan eller prata med en annan vuxen du litar på
- Ta med en kopia av passet på resan och förvara det på ett säkert ställe
- Ta med ett extra simkort och en extra mobiltelefon om möjligt
- Om du är på en flygplats och inte vill med ut ur landet kan du be säkerhetspersonalen om hjälp t.ex. i samband med säkerhetskontrollen. Om möjligt, ställ dig då som förste eller siste person i ditt sällskap i kön.

Viktiga telefonnummer, kom ihåg att slå +46 eller 0046 och ta bort första nollan i riktnumret när du ringer till Sverige från utlandet.

- Svensk polis 114 14
- Socialtjänsten via Eskilstuna Direkt 016-710 10 00
- Socialjouren via 112, be att få prata med socialjouren
- Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
- Telefonnummer eller epost till en viktig vuxen person som du litar på
- Ta alltid reda på telefonnummer och adress till den svenska ambassaden eller konsulatet i det land du ska åka till.

Om möjligt memorera dessa adresser och nummer om du inte kan ha det nedskrivet på grund av risk för att bli avslöjad.

Saknar du eller är du orolig för en kompis?

En tom skolbänk efter lovet kan väcka funderingar och skapa oro. Det kan handla om en kompis som mot sin vilja blivit bortgift eller utsatt för ett annat hedersrelaterat brott under lovet. Om du saknar eller är orolig för en kompis och vill ha råd och vägledning kan du ta kontakt med en vuxen på skolan, eller höra av dig till Eskilstuna kommuns samordnare mot hedersrelaterat våld och förtryck på 072-997 36 12.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

www.bortford.se

Vad säger lagen?

Det här gäller vid giftermål:

- De som gifter sig måste vara över 18 år.
- Båda måste vilja gifta sig med varandra.
- Båda måste vara med på bröllopet och säga ja.
- Det är olagligt att övertala, lura eller tvinga någon att gifta sig. Den som gör det kan få fängelse. Det spelar ingen roll om det är en förälder, annan vårdnadshavare eller släkting.

Att tvinga någon att gifta sig har varit olagligt i Sverige väldigt länge. År 2020 beslutade Sveriges regering att ändra lagen så att det skulle bli ännu svårare att gifta bort barn. Att gifta bort ett barn kallas nu för barnäktenskapsbrott och personer som tillåter, övertalar eller tvingar ett barn att gifta sig kan straffas. Att försöka få ett barn att gifta sig är också olagligt.

Om det finns en stor risk att ett barn förs ut ur landet för bli bortgift kan barnet få ett utreseförbud.

Den som för ut ett barn ur Sverige när det finns ett utreseförbud kan straffas.

Den 1 januari 2020 trädde ändringar i kraft i bidragsbrottslagen (2007:612) och i lagen (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (underrättelselagen).

Lagen om underrättelseskyldighet gäller för kommuner men inte för regioner.

När lagen om underrättelseskyldighet kom var kommunerna endast mottagare av underrättelser, men efter en ändring i lagen 1 januari 2020 har kommunerna också skyldighet att lämna underrättelser.

Det berör bland annat utbildningsverksamheten och socialtjänsten.

Lagen harmoniserades då också med bidragsbrottslagen och ger större möjligheter för myndigheterna att samverka för att upptäcka felutbetalningar och bidragsbrott.

Regionerna omfattas än så länge inte av lagen om underrättelseskyldighet och det finns inte heller andra sekretessbrytande regler som ger regionerna rätt att lämna ut uppgifter till Försäkringskassan på eget initiativ. Om Försäkringskassan frågar efter uppgifter som har betydelse i ett ärende, är dock regionerna skyldiga att lämna ut uppgifterna.

Alla som lämnar underrättelser till Försäkringskassan om felaktiga utbetalningar ska helst göra det i en e-tjänst som heter Tipsa om felaktiga utbetalningar eller bidragsbrott.

Försäkringskassan får då underrättelser på ett säkert och enhetligt sätt.

Försäkringskassans rapport

När en uppgift inkommit om att ett barn är försvunnet kan Försäkringskassan starta en fördjupad kontrollutredning, i de fall då myndigheten misstänker att en ersättning betalas ut felaktigt.

Försäkringskassan letar då efter information som antyder om en person finns i landet eller inte.

Försäkringskassan kan undersöka om syskon finns i landet, om barnet varit på BVC, om barnet varit hos barntandvården eller när barnet var i skolan senast eller om vårdnadshavaren arbetat i landet.

Ur ett barnperspektiv är det viktigt att Försäkringskassan och Skatteverket meddelas om ett barn är frånvarande.

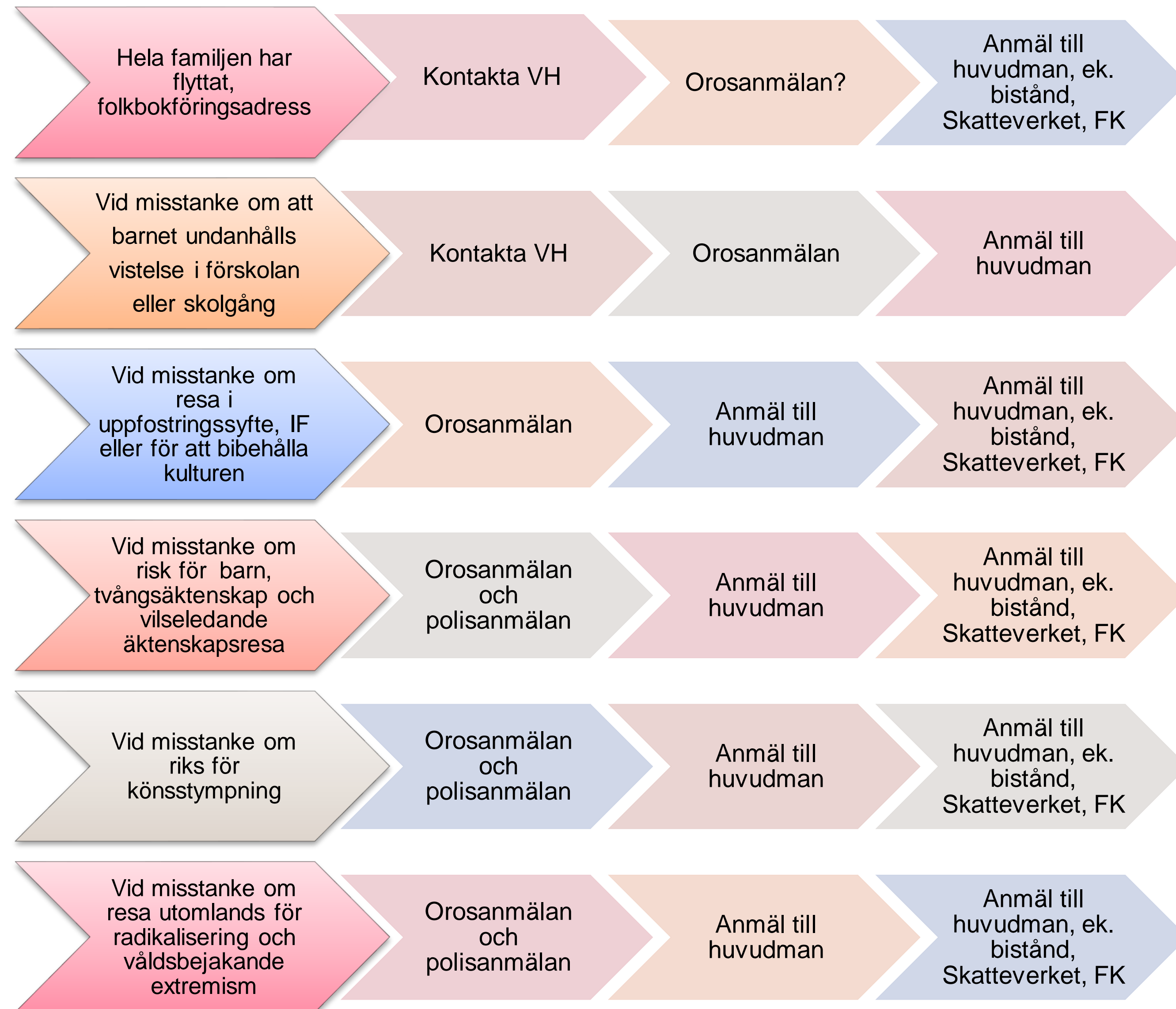
Kunskap om var barn vistas och under vilka förhållanden är angeläget då skolplikten ska uppfyllas, vaccinationsprogram och hälsa ska följas upp, preventionstandvård ska genomföras mm för att rättigheter och skyldigheter ska tillgodoses.

Är barnet i annat land ska folkbokföringen snarast rättas för att minska onödig administration i form av planering av skolgång och olika uppföljningar.

Att kommunerna lämnar underrättelser till Försäkringskassan är viktigt och positivt ur både barnperspektiv och perspektivet felaktiga utbetalningar.

Försäkringskassan ser det av samma anledningar som angeläget att regionerna också ska få samma legala möjlighet. Både kommuner och regioner gör ansträngningar för att hitta försvunna barn.

Kartläggning saknade barn

Åtgärder/ samverkan

Åtgärder utgörs av orosanmälan, polisanmälan, kontakt med vårdnadshavare och samverkan med myndigheter.

Vid misstanke om brott som innefattar barnäktenskap, tvångsäktenskap, vilseledande äktenskapsresa och könsstympning gör skolan en orosanmälan och polisanmälan.

Socialkontorets utredning syftar till att klargöra orsaken. Socialtjänst och polis gör en riskbedömning genom [PATRIARK](#).

Samverkan inom och mellan myndigheter samt med aktörer som kommer i kontakt med barn är av avgörande betydelse. När ett barn har förts ut ur landet har svenska myndigheter begränsade möjligheter att agera.

Åtgärder utgörs av:

- Orosanmälan
- Polisanmälan
- Kontakt med vårdnadshavare
- Anmäla till huvudman och hemkommun
- Kontakt med socialtjänsten
- Kontakt med konsultativa gruppen Våld i nära relationer (RC län)
- Informera placeringshandläggare
- Anmäla till Försäkringskassan
- Anmäla till Skatteverket
- Mottagande av saknade barn som återvänder

Anmälan till huvudman eller hemkommun

Rektor anmäler löpande saknade barn till huvudmannen.

Anmälan kan innefatta anmälan om **saknade barn och anmälan om saknade barn som återvänt**.

Anmälan om saknade barn sker **oavsett orsak till att barnet är saknat i verksamheten**.

Rapporterna utgör underlag för uppföljning och den **översiktliga bilden av omfattningen** av antalet saknade barn presenteras i utbildningsnämnden.

Fristående huvudmän och andra offentliga huvudmän (kommuner eller den svenska staten) anmäler saknade barn till XX kommun i egenskap av hemkommun.

Vitesföreläggande utbildningsnämnden

Rektors ansvar

Rektor ansvarar för åtgärder vid saknade barn och anmälan till huvudman samt att åtgärder dokumenteras.

Det finns anledning att vara extra vaksam på om det tidigare funnits **oro kring exempelvis barnets omsorg, begränsningar, beteende eller oro inför eller efter en resa.**

Frågor som kan behöva ställas:

- Undanhålls barnet vistelse i förskolan eller skolgång av vårdnadshavarna?
- Har barnet mot sin vilja blivit bortförd till ett annat land?
- Har barnet rest utomlands frivilligt för att delta i aktiviteter som radikaliserings och våldsbejakande extremism?

I de ärenden där vårdnadshavare har ansökt om förlängd ledighet, flyttat men inte ändrat folkbokföring eller i de fall där vårdnadshavare anger att barnet ska gå i skola i annat land **behöver skolan utreda detta utifrån skolpliktsbevakningen.**

För de barn som inte faller under skolplikten ska rektor utreda utifrån ett generellt huvudmannansvar och oro.

Anmäla till huvudman och hemkommun

Rektor anmäler saknade barn till huvudmannen. Anmälan innefattar anmälan om saknade barn och anmälan om saknade barn som återvänt. Anmälan om saknade barn sker oavsett orsak till att barnet är saknat i verksamheten.

I grundskolan och gymnasieskolan görs anmälan på avsedd mall för anmälan om saknade barn eller saknat barn som återvänt till huvudman i elevhälsans verksamhetssystem. Anmälan ska skrivas ut och diarieföras på skolan.

I förskolan görs anmälan på avsedd blankett för anmälan om saknade barn eller saknat barn som återvänt till huvudman via kommunens intranät.

Fristående huvudmän och andra offentliga huvudmän (kommuner eller den svenska staten) anmäler saknade barn till XX i egenskap av hemkommun. Anmälan görs via avsedd länk på kommunens webbsida.

Kontakt med socialtjänsten

Rektor och personal i skolan kan **vända sig till socialtjänsten för att få råd och stöd**. Vid rådgivning är det viktigt att det framkommer om det finns oro utöver att barnet saknas och vad den står för. Det kan exempelvis handla om barnets omsorg, begränsningar, beteende, oro inför eller efter en resa.

Anmäla till Försäkringskassan

Rektor ansvarar för anmälan till Försäkringskassan så snart barnet har definieras som ett saknat barn.

Lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen **(2008:206)** stödjer anmälan till Försäkringskassan.

Anmälan görs via Försäkringskassans webbsida, **skriv "bidragsbrott"** i sökrutan. Välj "Om du misstänker felaktiga utbetalningar eller bidragsbelopp" så kommer du till ett frågeformulär.

I formuläret anges:

- Namn och personnummer
- Förskola eller skola
- Datum för sista närvarodag
- Övrig information t. ex. vilken information förskolan/skolan fått från vårdnadshavare och vid vilken tidpunkt
- Kontaktuppgifter till anmälaren, telefon och e-post

Anmäla till Försäkringskassan

Samma lag gäller för ekonomiskt bistånd, ska även anmälas dit.

Anmäla till Skatteverket

Rektor ansvarar för att anmälan till Skatteverket så snart barnet definieras som ett saknat barn.

Om barnet/familjen är folkbokförda i XX och det är oklart om personen bor i XX ska det anmälas till Skatteverket.

I formuläret uppges:

- Namn och personnummer
- Den felaktiga folkbokföringsadressen
- Eventuell ny känd adress
- Eventuell uppgift om var personen studerar/arbetar/befinner sig
- Kontaktuppgifter till anmälaren, telefon och e-post

Anmäla till Skatteverket

Skolans ansvar vid misstanke om saknad elev

Om en elev i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag.

Lag (2017:1115).

Utredning om frånvaro

19 a § Om en elev har upprepad eller längre frånvaro från den verksamhet som avses i 17 § ska rektorn, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan.

När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron snarast anmäls till huvudmannen.

Lag (2018:1098).

Ansvar för att skolplikten fullgörs

Vårdnadshavares ansvar

20 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Huvudmannens ansvar

22 § Huvudmannen ska se till att eleverna i huvudmannens förskoleklass, grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång.

Föreläggande och vite

23 § Om en skolpliktig elev inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad denne är skyldig att göra för att så ska ske, **får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter.**

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart om inte annat beslutas. *Lag (2017:1115).*

Socialkontoret

Socialtjänsten i varje kommun ska verka för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden och har ett särskilt ansvar för att se till att barn inte far illa. Enligt Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) har myndighet, befattningshavare och personal vars verksamhet berör barn och ungdom, skyldighet att anmäla till socialtjänsten om de i sin verksamhet får kännedom om- eller misstänker att ett barn far illa.

Vid en orosanmälan ska socialtjänsten:

- Skyndsamt göra en skyddsbedömning och ta ställning till om det finns behov av omedelbara åtgärder
- Ta ställning till om en utredning ska inledas för bedömning av barnets behov av skydd och stöd
- Ta ställning till om en polisanmälan ska göras

Enligt socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att barn som bor i kommunen får det stöd och skydd de behöver.

Enligt rättspraxis upphör inte kommunens ansvar om en person tillfälligt vistas utomlands om avsikten är att återvända till Sverige. När ett barn har förts ut ur Sverige för att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse eller med syfte att könsstympas har svenska myndigheter begränsade möjligheter att agera.

Den 1 juli 2020 infördes bestämmelser om utreseförbud i LVU (SFS 1990:52) för att motverka att barn förs utomlands (Prop. 2019/20: 132 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet).

Enligt passlagen (SFS 1978:302) kan en person, som vistas utomlands och har förlorat sitt pass, få ett provisoriskt pass av utlandsmyndigheten inför hemresan.

Socialtjänstens möjligheter att agera beror på omständigheter i det enskilda fallet och vilket land som är behörigt att fatta beslut om barnet eller myndig person.

Samarbete med UD, ambassader och konsulat utomlands samt Polismyndigheten är ofta nödvändig i dessa situationer.

En förutsättning för att Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga LVU (SFS 1990:52) ska vara tillämplig är att det föreligger missförhållanden relaterade till barnets miljö eller till barnets beteende. Ett beslut om ett omedelbart omhändertagande eller ett beslut om att ansöka om vård med stöd av LVU kan fattas även om barnet inte vistas i landet. Ett beslut om ett omedelbart omhändertagande kan således inte fattas enbart för att få hem barnet.

Omhändertagande enligt LVU förutsätter att det finns en behörig kommun och att barnets vårdnadshavare vistas i Sverige.

Beslutet kan dock inte verkställas så länge barnet vistas i utlandet utan först vid ankomsten till Sverige.

Socialtjänsten ska göra en polisanmälan vid misstanke om brott mot barn som kan utgöras av människohandel, könsstympning, barnäktenskap, tvångsäktenskap, vilseledande äktenskapsresa eller om barnet misstänks ha blivit utsatt för våld av en närstående.

Utreseförbud

Utreseförbudet regleras i lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)

Om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas kan socialtjänsten ansöka om utreseförbud.

Möjligheten att meddela utreseförbud är inte beroende av om möjligheten till frivilliga insatser först har uttömts av socialtjänsten.

Barnets samtycke eller medverkan ska inte hindra beslut om utreseförbud.

Beslut om utreseförbud fattas av förvaltningsrätten efter ansökan av Socialnämnd. I brådskande fall kan socialnämnden besluta om ett tillfälligt utreseförbud.

Överförmyndarenheten

En god man kan vara behjälplig om en myndig person har blivit förd utomlands mot sin vilja, god man är den ende som kan företräda personen.

God man kan enbart utföra vissa insatser exempelvis:

- Polisanmäla vid misstanke om brott
- Spärra identitetshandlingar
- Bevaka den enskildes rättigheter i Sverige exempelvis bostad, ersättningar

Tack för att ni lyssnade!

petra.blom@lansstyrelsen.se

